

Н. Н. Коцан – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства і міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки;
І. А. Демчук – студентка 6 курсу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Словенії

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

Проаналізовано туристичну інфраструктуру, передумови й фактори розвитку туристичної галузі країни. Розглянуто специфіку функціонування лікувально-оздоровчих курортів у Словенії, базу їх розміщення, значення лікувально-оздоровчого туризму для економіки країни. Охарактеризовано вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток цього виду туризму в Республіці Словенія.

Ключові слова: Словенія, лікувально-оздоровчий туризм, туристична інфраструктура, турист, туристичні послуги, природний потенціал.

Коцан Н. Н., Демчук І. А. Особенности развития лечебно-оздоровительного туризма в Словении.

Проаналізовані туристична інфраструктура, передумови і фактори розвитку туристичної галузі країни. Розглянуто специфіку функціонування лікувально-оздоровчих курортів у Словенії, базу їх розміщення, значення лікувально-оздоровчого туризму для економіки країни. Охарактеризовано вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток цього виду туризму в Республіці Словенія.

Ключевые слова: Словения, лечебно-оздоровительный туризм, туристическая инфраструктура, турист, туристические услуги, природный потенциал.

Kotsan N. N., Demchuk I. A. Features of Development of Medical and Health Tourism in Slovenia.

Analyzed the tourist infrastructure, preconditions and factors of the tourism industry in the country. The specificity of functioning of therapeutic resorts in Slovenia, the base of their distribution, meaning medical tourism to the economy. Characterized the impact of external and internal factors on the development of this type of tourism in the Republic of Slovenia.

Key words: Slovenia, the medical and health tourism, tourist facilities, tourist, travel services, natural potential.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні Словенія є знайомим у світі центром міжнародного туризму. Щороку її відвідує понад 2 млн іноземних туристів. Туристична галузь поповнює державний бюджет майже на 1 млрд дол. США. Словенія має досить розвинену туристичну інфраструктуру, яка почала створюватися ще в XIX ст., а це, зі свого боку, – досить вагомий чинник розвитку туристичного бізнесу, оскільки добре розвинена інфраструктура є однією з головних передумов його розвитку в цій країні. Тут розвинені всі види транспорту: автомобільний, залізничний, водний та авіатранспорт, які з'єднують її з усіма сусідніми країнами й забезпечують пряме сполучення з найбільшим словенським портом на Адріатиці Копером.

Завдяки ефективній політиці уряду, що проводив низку реформ стосовно активізації туристичного сектору, країні вдалося розвинути практично всі види туризму: рекреаційний, лікувально-оздоровчий, пізнавальний, діловий, спортивний, освітній. Найбільшої популярності набув лікувально-оздоровчий туризм. Для його розвитку є всі передумови, зокрема велика кількість мінеральних та термальних джерел. За даними Бюро статистики Словенії, 80 % іноземних туристів приїжджають сюди задля оздоровлення й користуються послугами різноманітних таласотерапевтичних та спацентрів. Загалом, досвід цієї країни цікавий і для України, адже наша держава має значний природний потенціал для розвитку цієї галузі, тому було б доцільно, на прикладі Словенії, докласти максимум зусиль для інтенсифікації розвитку туристичної індустрії в Україні.

Аналіз останніх досліджень з цієї проблематики. Варто зауважити, що ця тематика не знайшла широкого відбитку в працях вітчизняних дослідників. Зараз в Україні спостерігається тенденція до розгляду загальних питань міжнародного туризму. Зокрема, їм присвячені праці О. О. Любіцевої, Н. П. Луцишин та П. В. Луцишина, М. П. Мальської, які звертали увагу на ринок туристичних послуг й організацію міжнародного туризму. Певні напрацювання щодо розвитку туристичної індустрії Словенії можна знайти в дослідженнях В. Мусієнка, М. Гудзеватої, О. Оніщука, Г. Шелеста, які займалися вивченням туристичних комплексів країни. О. Попович, Р. Ширинян, Д. Заборін досліджували природний потенціал та транспортну інфраструктуру Словенії. Проте, варто зауважити, що на сьогоднішній день не вистачає комплексних досліджень, які б стосувалися

окремого виду туризму, зокрема, лікувально-оздоровчого. Відсутні комплексні дослідження динаміки міжнародних туристичних потоків у Словенії, а саме не досліджено географію в'їзного та виїзного туризму країни.

Мета роботи – вивчити особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Словенії. Основними **завданнями** є:

- охарактеризувати значення лікувально-оздоровчого туризму для економіки країни;
- вивчити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Словенії;
- дослідити специфіку функціонування лікувально-оздоровчих курортів країни.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Туризм сьогодні – це сфера соціально-економічного комплексу, що в багатьох країнах перетворилася на індустрію, яка бурхливо розвивається. Особливо важливе значення туристична галузь має в європейських країнах, які залишаються лідерами на туристичному ринку. Туризм став дуже прибутковою сферою діяльності на світовому експортному ринку. Підтвердженням цьому є те, що доходи від міжнародного туризму поступаються тільки прибуткам від експорту нафти й нафтопродуктів, а також автоекспорту.

Майже кожне сьоме робоче місце в Євросоюзі створене туристичною сферою, яка стимулює розвиток інших галузей європейського господарства, зокрема будівництва, торгівлі, сільського господарства, виробництва товарів народного споживання, зв'язку тощо. Тому країни Євросоюзу докладають максимум зусиль для ще більшої інтенсифікації розвитку туристичної індустрії, у якій динаміка росту об'ємів наданих послуг приводить до збільшення кількості робочих місць набагато швидше, ніж в інших галузях [8, 53–55].

Варто зауважити, що популярність європейських країн серед туристів є неоднаковою. Більшість туристичних потоків спрямована насамперед у західноєвропейські країни. Також досить популярними серед туристів є країни Південної Європи, до яких Всесвітня туристична організація (ВТО) відносить і Словенію. Саме для цієї країни виробництво туристичних товарів та послуг стало особливо необхідним в умовах отримання незалежності, яку вона проголосила ще в 1991 р., але фактично була визнана міжнародним співтовариством у 1993 р. Тоді, поряд із питанням установа демократичного політичного ладу постала проблема розвитку ринкових відносин. Варто зауважити, що Словенія впоралася з цими викликами. Країні вдалося уникнути різких коливань політичного курсу. Тут склалася стабільна внутрішньополітична ситуація, що, зі свого боку, сприяло економічному розвитку.

Сьогодні Словенія – це країна, яка досягла чи не найбільших успіхів у розвитку економіки, порівняно з іншими країнами ЦСЄ. До кінця 1990-х рр. вона спромоглася налагодити виробництво експортної орієнтації, розвинути структуру промисловості через освоєння нових галузей, а також удосконалити невиробничу сферу. Про значення ролі міжнародного туризму в економіці Словенії свідчить також показник частки туристичних надходжень в об'ємі експорту, який на початок ХХІ ст. становив 24 %, що означає, що кожний четвертий долар, отриманий від експорту – туристичний [5, 112–113].

На позитивну тенденцію до збільшення кількості іноземних відвідувачів не вплинув навіть збройний конфлікт у Косово у 1999 р. Загалом варто відзначити, що він мав менші наслідки для міжнародного туризму, ніж бойові дії в районі Перської затоки. Звісно, потрібно не забувати той факт, що саме в 1999 р. Європа стала єдиним регіоном світу, де зростання числа прибуттів виявилось нижчим, ніж загалом у світі. та становило лише 1 %. Найбільший спад спостерігався в таких країнах, як Хорватія й Угорщина.

У Словенії показник кількості іноземних туристичних прибуттів у середньому за рік у період із 1995 до 2005 рр. зріс на 8,3 %. І хоча Європа залишалася лідером за кількістю туристичних прибуттів (38 %), усе помітнішою стає тенденція до переорієнтації туристів на інші регіони світу. Зокрема, за даними ВТО, за 2007 р. кількість туристів, які відвідали Європу, зросла, порівняно з попереднім 2006, усього на 4,2 %. Тоді як загальносвітовий показник кількості туристів збільшився більше ніж на 6 %. Єдиним субрегіоном, де ця тенденція не справдилася, була Південна Європа. Особливий інтерес у 2007 р. викликали Хорватія, Чорногорія та Словенія. Так, за індексом конкурентоспроможності країн у сфері туризму й подорожей Словенія зайняла 44 місце зі 124 [1, 80–81].

Уже наступний (2008) рік став випробувальним для туристичної галузі. Міжнародна фінансова криза, що переросла в економічну, підвищення цін на енергоносії та низка інших факторів сповільнили розвиток міжнародного туризму. Якщо протягом останніх п'яти років зростання світового туристичного ринку стабільно складало 4–5 %, а у 2007 р. – більше 6 %, то у 2008 р. цей показник сягнув позначки всього 0,5 %.

Натомість для Словенії цей рік не був таким кризовим, а навіть навпаки – доволі успішним, із погляду розвитку туристичної сфери. На це вплинула низка причин: по-перше, як уже зазначалося вище, Словенія досить обережно ставиться до іноземних інвестицій, а тому її національна економіка

не настільки чутлива до зовнішнього ринку. Вона не відчула особливої нестачі в зовнішніх надходженнях; по-друге, більшу частину послуг Словенія не імпортує, а виробляє самостійно з мінімальними затратами. Це, зі свого боку, позитивно впливає на ціну туристичного продукту. Вона природно є нижчою, ніж у багатьох інших країнах Європи. Так, у 2008 р. середня вартість готельного номера в деяких країнах Західної Європи зросла більше ніж на 10 %, то в цей же час ціни на готельні номери в Словенії знизилися на 12,5 % [11, 235–241].

Із 2006 до 2011 рр. кількість туристів у Словенії зросла на 456 тис. осіб (табл. 1), що привело до збільшення притоку туристів на 33,35 %. Сприяли залученню такої кількості туристів і такі позитивні фактори, як збільшення додаткових місць для відпочивальників. Із 2006 до 2011 рр. кількість місць для комфортного розміщення туристів зросла з 71 761 до 79 949, а це на 11,41 % більше, ніж у 2006 р. У 2010 р. уряд розробив політику підтримки готелів, мотелів та інших подібних установ, що позитивно вплинуло на туристичний ринок Словенії, адже у 2010 р. кількість туристів збільшилася з 1577 тис. до 1658 тис. осіб (на 5,1 %), коли з 2008 по 2009 рр. кількість зменшилася на 0,13 % (на 2 тис. осіб).

Таблиця 1

Основні туристичні показники Словенії у 2006–2011 рр.*

| Показник | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Загалом туристів (<i>тис. осіб</i>) | 1367 | 1450 | 1579 | 1577 | 1658 | 1823 |
| місцеві туристи | 751 | 826 | 831 | 845 | 826 | 849 |
| іноземні туристи | 616 | 324 | 748 | 732 | 832 | 974 |
| Усіх місць у готелях | 71 761 | 74 825 | 75 003 | 72 853 | 77 803 | 79 949 |
| Готелі й подібні установи: | | | | | | |
| готелі | 29 427 | 29 193 | 29 319 | 28 289 | 27 929 | 27 894 |
| мотелі | 941 | 950 | 958 | 980 | 1137 | 922 |
| інші | 4123 | 4585 | 5266 | 4609 | 6962 | 4898 |
| Додатково: | | | | | | |
| кемпінги | 16 816 | 17 261 | 18 431 | 16 568 | 18 591 | 19 422 |
| кімнати й домоволодіння в оренду | 6957 | 8936 | 6563 | 7739 | 6517 | 8185 |
| санаторії | 278 | 278 | 248 | 248 | – | – |
| інші | 13 219 | 13 622 | 14 218 | 12 420 | 16 667 | 18 628 |
| Дохід від туризму (<i>млн дол. США</i>) | 671 | 734 | 959 | 1079 | 1210 | 1188 |

* Складено за: [6, 4–6].

Отже, уряд Словенії провів вдалу програму для залучення більшої кількості туристів, що принесло країні з 2006 по 2011 рр. додатковий дохід у 517 млн дол. З 2006 по 2011 рр. дохід від надання туристичних послуг збільшився на 77,05 %, що позитивно вплинуло на соціально-економічний розвиток країни, залучення великої кількості туристів до Словенії, дало змогу конкурувати з іншими привабливими для туристів країнами та надавати якісніші послуги для відвідувачів. Міжнародний туризм став стимулюючим фактором розвитку інших галузей економіки країни. Туристичні надходження знизили рівень дефіциту платіжного балансу.

Таким чином, для розвитку туризму у Словенії позитивними передумовами стали: зовнішні умови, внутрішня економічна та політична стабілізація, а також багаті природні ресурси. Країна має гористий рельєф та морське узбережжя, карстові печери, гірські озера та ріки, багату флору та фауну. Наявність гірських масивів та виходу до Адріатичного моря стали ключовими факторами для розвитку у Словенії туристичної галузі. У свою чергу, наявність великої кількості мінеральних та термальних джерел у поєднанні з м'яким кліматом та комфортними погодними умовами ще у XVIII–XIX ст. сприяли появі перших курортів. Оскільки, основою розвитку туризму є насамперед природні ресурси, то наявність такого природного різноманіття у невеликій державі стало ключовим фактором у визначенні Словенії як туристичної країни [2, 120].

Курорти цієї країни переважно мають лікувальну спрямованість. Одним з основних факторів цього є велика кількість термальних та мінеральних джерел, що позитивно діють на організм людини (табл. 2). Саме тому лікувально-оздоровчий туризм Словенії користується найбільшою популярністю серед туристів та приносить найбільший дохід в економіку країни.

За оцінками ВТО, 3 % усіх туристичних поїздок у Словенії відбувається з метою лікування й оздоровлення, однак цей ринок має високі потенційні можливості росту. Лікувально-оздоровчий туризм сьогодні є невід'ємною, хоча й досить специфічною складовою частиною туристичної індустрії. Його особливість полягає передусім у переважанні порівняно з іншими видами туристичного обслуговування медичних послуг. Проте багатофункціональність сучасних курортів Словенії великою мірою визначає стрімке зростання їх популярності, а звідси – й частки лікувального туризму у формуванні туристичних потоків та у валютних надходженнях країни. За останні роки

курорти Словенії вдало переорієнтувалися з обслуговування традиційних груп споживачів – людей похилого віку – на інші вікові категорії за рахунок впровадження широкого спектру дозвіллено-розважальних програм, що пропагують здоровий спосіб життя [10, 106–108].

Таблиця 2

**Природні лікувальні фактори розвитку
лікувально-оздоровчого туризму в Словенії***

| Курорт | Питна холодна мінеральна вода | Температура термомінеральної води в джерелах, °C | Лікувальні мінеральні грязі (пелоїди) | Торф | Аерозолі для інгаляцій | Кліматичний курорт | Висота над рівнем моря, м |
|-----------------------|-------------------------------|--|---------------------------------------|------|------------------------|--------------------|---------------------------|
| Рогашка Слатіна | + | 55 | + | | + | + | 228 |
| Чатеж | | 42–63 | + | | | | 142 |
| Олімія | | 30–44 | + | | + | | 220 |
| Терме 3000 | | 62–73 | + | | + | | 186 |
| Добрна | + | 35–37 | + | | + | + | 375 |
| Доленські Теплице | | 36–38 | + | | | | 179 |
| Турчіанське Теплице | | 32 | + | | | | 169 |
| Раденці | + | 41 | + | | | + | 208 |
| Зрече / Рогла | | 34–35 | + | | | + | 395 |
| Лашко | + | 32–35 | + | | | | 230 |
| Лендава | | 62 | + | | | | 161 |
| Топольшиця | | 32 | + | | + | + | 395 |
| Птуй | | 39 | | | | | 269 |
| Порторож / Life Class | | 23–25 | + | | + | + | 0 |
| Струньян | | | + | | + | + | 0 |
| Римські Терми | | 34–36 | + | | | + | |

* Складено за: [3, 32–37].

Одним із найвідоміших водолікувальних курортів Словенії є Рогашка Слатіна. Він розміщений на відстані 108 км від Любляни на висоті 228 м над рівнем моря. Перша письмова згадка про лікувальні джерела Рогашки Слатіни датується 1141 р. Курорт почав стрімко розвиватися на початку XIX ст. Сьогодні Рогашка Слатіна – це найбільший та найсучасніший курортний комплекс Словенії. Головним лікувальним фактором курорту є мінеральна лікувальна вода «Донат Магній». Завдяки великому вмісту магнію та бактеріологічній чистоті вона є унікальною в Європі.

Не менш відомим є курорт Терме-Чатеж, який вважається найстарішим курортом Словенії. Він був відомий у Європі ще з кінця XVIII ст. і розміщений у південно-східній частині країни, на березі річки Сава. Це, насамперед, термальний курорт [9, 144–145]. Термальна вода застосовується у лікуванні, крім того, нею наповнюють численні басейни у місцевих готелях. Сьогодні у Терме-Чатеж нараховується 11 термальних джерел. Завдяки своїм лікувальним властивостям вони дуже швидко стали популярними у Європі. Тут працюють високопрофесійні спеціалісти, які займаються не лише лікуванням, а й профілактикою.

Найбільш популярним курортом у Словенії є Порторож. Унікальність цього курорту полягає у тому, що тут функціонує таласотерапевтичний центр. Під час лікування комбінують 5 лікувальних факторів: термомінеральна вода, морська вода, солоняна вода й грязі із солевари, клімат і кліматичні умови (більша концентрація бромів і йоду в повітрі) [7, 56–60].

Варто зауважити, що для ефективного функціонування курортів самих лише природних факторів недостатньо. Для того, щоб повною мірою використати природні фактори для лікування чи оздоровлення, має бути налагоджена відповідна туристична інфраструктура. Матеріально-технічна база словенських лікувально-оздоровчих центрів досить потужна. Вона нічим не поступається світовим центрам туризму у Франції чи Італії і навіть є значно дешевшою. Хороша мережа доріг й розвинена транспортна система сприяють розвитку екскурсійної діяльності не лише у межах країни, але й до сусідніх – Італії та Австрії [4, 50–54].

Низькі ціни та висока якість обслуговування сприяють приїзду іноземних туристів, переважно з країн Європи. Велике значення має те, що з міжнародних аеропортів Словенії можна дістатися у

будь-яке європейське місто. Не менш важливим є також той факт, що країна входить до Шенгенської зони, а тому для європейських туристів немає перепон щодо візових формальностей.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Для розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Словенії, який насамперед пов'язаний із діяльністю курортів, необхідною умовою є наявність низки факторів: багаті та різноманітні природні ресурси (гористий рельєф, морське узбережжя, м'який клімат, велика кількість мінеральних та термальних джерел); розвиток інфраструктури, здатної у повному обсязі задовольнити потреби споживача; внутрішня політична та економічна стабілізація.

Туристична галузь все ж таки залишається пріоритетною сферою економічної діяльності країни. У Словенії досі проводиться політика активізації туристичного сектору. Її успішність проявляється у постійному збільшенні числа іноземних туристів, про що свідчать дані Бюро статистики Словенії. Завдяки високим прибуткам від туризму вдалося залучити кошти на розвиток інших галузей, а також певною мірою перекрити негативний торговий баланс країни у перші роки її незалежності. Словенія має досить розвинену туристичну інфраструктуру та базу розміщення туристів. Загалом, туристичний сектор відіграв значну роль у розвитку економіки країни і має широкі перспективи подальшого розвитку. Подальші дослідження будуть спрямовані на пошук найбільш раціональних шляхів розвитку туристичної галузі у Словенії та на вивчення міжнародних туристичних потоків, зокрема, на дослідження в'їзного та виїзного туризму країни.

Список використаної літератури

1. Гудзевата М. Словенія: останній реверанс / М. Гудзевата // Міжнар. туризм. – 2005. – № 3. – С. 80–81.
2. Заборин Д. На сонячній стороні Альп / Д. Заборин // Киев. телеграф. – 2005. – № 4. – С. 120.
3. Кривенко Т. Хвала Словенії / Т. Кривенко // Міжнар. туризм. – 2004. – № 6. – С. 32–37.
4. Луцишин Н. П. Економіка й організація міжнародного туризму : навч. посіб. / Н. П. Луцишин, П. В. Луцишин. – Луцьк : Вежа, 2003. – 230 с.
5. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) : навч. посіб. / Любіцева О. О. – К. : Альтерпрес, 2006. – 430 с.
6. Мусієнко В. Словенія / В. Мусієнко // Ваше здоров'я. – 2007. – № 12. – С. 4–6.
7. Оніщук О. Словенія. Золота середина / О. Оніщук // Міжнар. туризм. – 2006. – № 1. – С. 56–60.
8. Попович О. Там, де Альпи сходяться з морем / О. Попович // Географія та основи економіки в школі. – 2003. – № 4. – С. 53–55.
9. Смирнов І. Г. Виставковий маркетинг у туризмі : український та міжнародний досвід / І. Г. Смирнов // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Геогр. науки. – 2010. – № 15. – С. 145–154.
10. Шелест Г. Словенська осінь / Г. Шелест // Міжнар. туризм. – 2007. – № 5. – С. 106–108.
11. Ширинян Р. Словенія – країна триглавої гори / Р. Ширинян // Країни світу. Європа. – Х., 2006. – С. 235–241.

Адреса для листування:

43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 28,
ВНУ ім. Лесі Українки,
факультет міжнародних відносин.

Статтю подано до редколегії
01.10.2012 р.